

1. Referentie

Referentie	Kavadias, D. (2001), Houdingen en waarden bij adolescenten Vlamingen. <i>Handboek leerlingenbegeleiding</i> , (32), 119-136.
Taal	Nederlands
ISBN	/
Publicatievorm	Artikel in tijdschrift

2. Abstract

Als er over de 'jeugd van tegenwoordig' wordt gesproken, gebeurt dit niet zelden in moraliserende termen. Jongeren houden er andere (slechtere) waarden op na of hebben helemaal geen waarden. Die pessimistische visie is zelden gefundeerd. Voor anderen kan de jeugd niets verkeerd doen. 'De jongere' is nog onbezoeeld, nog niet gecorrumpeerd door maatschappelijke conventies en open van geest. Het doel van de huidige bijdrage is een minder 'homogeniserend' beeld van de hedendaagse jeugd te schetsen. Aan de hand van een representatieve bevraging van 4 722 adolescenten (17-19 jarigen) wordt een beeld geschetst van een aantal etnische, maatschappelijke en persoonsgerichte waarden en houdingen.

In de eerste plaats komen ethische houdingen aan bod zoals de seksuele ethiek en bio-ethiek, gevolgd door de publieke ethiek (of burgerzin). Vervolgens worden de houdingen tegenover ongelijkheid en herverdeling, racisme, machteloosheid en de houding tegenover criminelen in kaart gebracht. De schets van de zogenaamde 'oude' en 'nieuwe' maatschappelijke breuklijnen geeft een idee van de mate waarin een potentieel aan conflictstof aanwezig is bij de jongeren van tegenwoordig. De schijnwerper wordt daarnaast ook geplaatst op waarden als zelfontplooiing, de drang naar authenticiteit en autonomiestreven. Die houdingen maken deel uit van hetgeen we de nieuwe moraal van het zelf kunnen noemen. Ten slotte wordt nagegaan hoe jongeren tegen de toekomst aankijken of zich goed voelen op school. Als conclusie kan worden gesteld dat jongeren niet 'waarden-loos' zijn. Er kan een consensus worden gevonden voor een aantal kernwaarden (zelfideologie, burgerzin). Daarnaast zijn er waarden waarover er minder eensgezindheid bestaat (herverdeling, toekomstbeelden) of waar rond er onenigheid is (seksuele en bio-ethiek, nieuwe breuklijn).

3. Trefwoorden

Thema('s)	Onderwijs
Trefwoord(en)	Achterstelling, attitudes, autonomie, autoritarisme, bio-ethiek, burgerzin, cultureel racisme, economisch racisme, economische breuklijn, economische gelijkheid, ethiek, ethische opstellingen, ethnocentrisme, herverdeling, houdingen, identiteit, individualisme, links, maatschappelijke breuklijn, machteloosheid, opvattingen, permissiviteit, politieke machteloosheid, racisme, rechts, repressie, repressief autoritarisme, seksuele ethiek, sociaal-culturele breuklijn, toekomst, toekomstbeeld, tolerantie, utilitair individualisme, waarden, zelfideologie, zelfontplooiing

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	/
Onderzoeker(s)	Dimokritos Kavadias Vakgroep Politieke Wetenschappen Faculteit Economische, Politieke en Sociale Wetenschappen VUB Pleinlaan 2 1050 Brussel Tel: 02/ 629 22 28 Fax: 02/ 629 22 78 Poli@vub.ac.be http://poli.vub.ac.be/

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	Welke waarden en houdingen worden bij jongeren teruggevonden? Ethische houdingen (seksuele en bio-ethiek, publieke ethiek/burgerzin). Houdingen ten aanzien van ongelijkheid, herverdeling, racisme, machteloosheid en tegenover criminelen. Deze waarden zijn eigen aan de nieuwe breuklijn. Daaruit volgt de vraagstelling of er onder jongeren sprake is van de nieuwe breuklijn; Waarden m.b.t. zelfontplooiing, drang naar authenticiteit en autonomiestreven.
Hypothesen	/

6. Methode

Onderzoeksmethode	Kwantitatief, schriftelijk met gestandaardiseerde gesloten vragenlijst.
Onderzochte groep	4722 laatstejaars leerlingen uit het secundair onderwijs - schooljaar 1996-1997. Uitgevoerd in 63 scholen uit de 4 verschillende onderwijsnetten en de 5 Vlaamse provincies. Leerlingen uit het ASO, BSO en TSO werden ondervraagd. De scholen werden geselecteerd op basis van een gestratificeerde toevalssteekproef van de Vlaamse secundaire scholen. Het KSO en BuSO werden buiten beschouwing gelaten; het betreft immers een zeer bijzondere groep op het vlak van opvattingen, en is bovendien klein in vergelijking met de andere 3 onderwijsvormen.
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Seksuele en bio-ethiek	De ondervraagde jongeren hebben een vrij tolerante houding tov seksuele en bio-ethiek.
Publieke ethiek (burgerzin)	De ruime meerderheid van jongeren keuren illegale handelingen zoals vandalisme, diefstal of voetbalgeweld af. Een resem handelingen is voor de meeste jongeren onaanvaardbaar, hoewel een belangrijk deel (ca. 1 op 5) ze toch aanvaardbaar vindt. Dit gaat bijvoorbeeld op voor het softdruggebruik. Eén handeling in deze sfeer wijkt van dit beeld af: 6 op de 10 jongeren vindt het houden van gevonden geld gerechtvaardigd. De resultaten geven het beeld van een relatief strakke burgerzin. De ethiek van jongeren als 'permissief' omschrijven is aldus ongetuigd en onjuist!
Economische breuklijn	Een meerderheid van de jongeren is voorstander van het gelijkheidsstreven. Dit grote aandeel voorstaanders van gelijkheidsstreven zegt echter niets over de sympathie voor een 'arbeidersstrijd'; de stelling dat arbeiders nog steeds moeten strijden voor een gelijkwaardige positie in de samenleving kan op veel minder steun rekenen. De arbeiders zijn blijkbaar geen symbolen meer van het gelijkheidsstreven. De erkenning van ongelijkheid betekent echter niet noodzakelijk eensgezindheid over de manier waarop deze ongelijkheid moet aangepakt worden. Zo is er bijvoorbeeld geen meerderheid van de jongeren gevonden voor een overheidsoptraden om de verschillen tussen inkomens te verkleinen.
Nieuwe breuklijn	Etnocentrisme Een eerste belangrijk onderdeel van de 'nieuwe' breuklijn in wording, is de houding ten opzichte van vreemde culturen. Ter rechterzijde van de nieuwe breuklijn kan een etnocentrische of zelfs racistische houding teruggevonden worden. Over het algemeen vinden we terug dat jongeren gematigd tolerant zijn tegenover migranten. In de hier gebruikte meetschaal is de attitude 'etnocentrisme' opgebouwd uit <i>economisch racisme</i> en <i>cultureel racisme</i> . Bij economisch racisme is de afkeer van migranten gebaseerd op economische argumenten. Het cultureel racisme is gestoeld op het gevoel van onverenigbaarheid van culturen. Op het vlak van economisch racisme bevinden de jongeren zich over het algemeen bekeken op een tussenniveau. De score voor het cultureel racisme ligt echter gevoelig lager, wat er op wijst dat het geloof in het ouderwetse (op culturele gronden gebaseerde) racisme eerder laag is. Vergeleken met de globale Vlaamse bevolking zijn er weinig verschillen te merken. Repressief autoritarisme Ter rechterzijde van de nieuwe breuklijn vinden we eisen tot het strenger bestraffen van

	criminelen en het invoeren van een hardere aanpak van de criminaliteit. Globaal genomen zijn de bevraagde jongeren gematigd hard in hun opstelling hieromtrent. Het principe van een eerlijk proces blijft relatief onaangetaast, wanneer zware, schokkende criminaliteit ter sprake komt, slinkt de steun voor de basisprincipes van de rechtstaat. Utilitair individualisme Utilitair individualisme –als derde attitudele component van de nieuwe breuklijn– staat haaks op gevoelens van solidariteit en verbondenheid. Drie elementen staan in deze houding centraal; materieel succes, het ongehinderd nastreven van eigenbelang en enkel op zichzelf rekenen. Over het algemeen kan men stellen dat utilitair individualisme niet echt een populair vertoog is onder jongeren. Vergeleken met volwassen Vlamingen zijn de jongeren iets minder individualistisch ingesteld. Politieke machteloosheid Een laatste attitudele element van de nieuwe breuklijn is het gevoel vat te hebben op politiek. Over het algemeen blijken leerlingen zich tamelijk machteloos te voelen wanneer het over politiek gaat. Dit alles betekent echter niet dat jongeren cynischer of machtelozer zijn ingesteld dan volwassenen. Jongeren voelen zich zelfs iets minder machteloos dan oudere leeftijdsgroepen. Wanneer we alle componenten van de nieuwe breuklijn op een rijtje bekijken, vinden we terug dat alle houdingen die kenmerkend zijn voor de rechterkant van de nieuwe breuklijn ook aanwezig zijn onder de Vlaamse jongeren. M.a.w. kunnen we stellen dat er sterke indicaties zijn die wijzen op het bestaan van de nieuwe maatschappelijke breuklijn. Alles bij elkaar genomen lijkt het er zelfs op dat de jeugd zich niet merkkelijk linkser of rechtser positioneert op de nieuwe breuklijn dan de volwassenen.
Zelfideologie	Jongeren willen zich onderscheiden in de opbouw van hun identiteit. Originaliteit is hierbij het credo. Individuele vrijheid, eigen welbevinden en de drang naar verdere zelfontplooiing schijnen de kernelementen te zijn van de nieuwe moraal. Samenvattend kan gesteld worden dat de status van een waarde als <i>zelfontplooiing</i> bij de jongeren quasi onaantastbaar lijkt. De idee dat men zichzelf zoveel mogelijk moet ontwikkelen, wordt door bijna alle jongeren belangrijk of zeer belangrijk geacht. Iets minder belangrijk is de belangstelling voor creativiteit. Het oprecht zijn –de authenticiteit– is eveneens belangrijk. De idee van autonomie is niet zo wijd verspreid, hoewel toch nog belangrijk. Jongeren blijken aldus gematigd positief tegenover autonomie. Hoewel jongeren de reputatie kunnen hebben ‘regelloos’ te zijn, verwerpt een meerderheid het ontbreken van regels.
Toekomst en welbevinden	Jongeren lijken hun toekomst redelijk positief tegemoet te zien. Peilen we naar de arbeidsperspectieven in de toekomst en het gevoel later niet mee te tellen (sociale demotie), dan zien we dat dat het gevoel van achterstelling slechts bij een relatief kleine groep jongeren leeft. Toch twijfelt 1 op 5 aan die arbeidsmarktperspectieven. Werkloosheid zit ook bij de topdrie van de problemen van jongeren. Op het vlak van welbevinden op de schoolbanken, krijgen we een beeld van relatieve tevredenheid over de schoolomgeving als geheel. Leerlingen lijken zich dus niet slecht te voelen op school. Dit positieve globaalbeeld kan echter vooral worden toegeschreven aan de contacten met vrienden. De formele contacten met leerkrachten binnen de lessen worden veel minder positief ervaren.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

Elchardus, M., Kavadias, D. & Siongers, J. (1998). *Hebben scholen een invloed op de waarden van jongeren? Een empirisch onderzoek naar de doeltreffendheid van waardevorming in het secundair onderwijs*. Onuitgegeven onderzoeksrapport, VUB, Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR.

Elchardus, M., Kavadias, D. & Siongers, J. (1999). Instroom of school? De invloed van scholen en andere socialisatievelden op de houdingen van leerlingen. *Mens & Maatschappij*, 74, (3), 250-268.

Kavadias, D. (2000). *Etnocentrisme in de school. De invloed van context en cultuur*. Conference Proceeding, paper voorgedragen op de 9de Sociaal Wetenschappelijke Studiedagen, Amsterdam, 2 & 3 mei 2000.

Kavadias, D. (2000). Het "eigen volk" van morgen. Scholen en hun invloed op het etnocentrisme van de laatstejaarsleerlingen in Vlaanderen. *Welwijs*, 11, (2), 16-21.

Kavadias, D. (2000). *Teaching politics? The impact of schools and teachers on the political attitudes of 18 year old pupils in Flanders (Belgium)*. Conference proceeding, paper voorgedragen op de IPSA conference: Session SS106 (Political Socialisation), Quebec, 2-5 augustus 2000.

Kavadias, D. (2001), *Teachers, Master in politics? The impact of teachers' attitudes on political attitudes of 18-year old pupils in Flanders (Belgium)*. Conference proceeding, Paper voorgedragen op de conference - RC21: Political Socialization and Education. Wuppertal, juni 2001.

9. Beleidsaanbevelingen

Nee

10. Samenvatting

Als er over de 'jeugd van tegenwoordig' wordt gesproken, gebeurt dit niet zelden in moraliserende termen. Jongeren houden er andere (slechtere) waarden op na of hebben helemaal geen waarden. Die pessimistische visie is zelden gefundeerd. Voor anderen kan de jeugd niets verkeerd doen. 'De jongere' is nog onbezoedeld, nog niet gecorrumpeerd door maatschappelijke conventies en open van geest. Het doel van de huidige bijdrage is een minder 'homogeniseerd' beeld van de hedendaagse jeugd te schetsen. Aan de hand van een representatieve bevraging van 4 722 adolescenten (17-19 jarigen) wordt een beeld geschetst van een aantal etnische, maatschappelijke en persoonsgerichte waarden en houdingen.

Uit de resultaten blijkt dat de ondervraagde jongeren een vrij tolerante houding tov seksuele en bio-ethiek hebben. De resultaten geven ook het beeld van een relatief strakke burgerzin.

Een meerderheid van de jongeren is voorstander van het economisch gelijkheidsstreven. De erkenning van ongelijkheid betekent echter niet noodzakelijk eensgezindheid over de manier waarop deze ongelijkheid moet aangepakt worden.

Een eerste belangrijk onderdeel van de 'nieuwe' breuklijn in wording, is de houding ten opzichte van vreemde culturen. Ter rechterzijde van de nieuwe breuklijn kan een etnocentrische of zelfs racistische houding teruggevonden worden. Het gaat voornamelijk om economisch racisme en in mindere mate ook om cultureel racisme. Ter rechterzijde van de nieuwe breuklijn vinden we ten tweede ook eisen tot het strenger bestraffen van criminelen en het invoeren van een hardere aanpak van de criminaliteit. Over het algemeen kan men stellen dat utilitair individualisme, een derde component van de nieuwe breuklijn, niet echt een populair vertoog is onder jongeren. Vergeleken met volwassen Vlamingen zijn de jongeren iets minder individualistisch ingesteld. Tenslotte gaat de nieuwe breuklijn ook over politiek. Over het algemeen blijken leerlingen zich tamelijk machteloos te voelen wanneer het over politiek gaat. Dit alles betekent echter niet dat jongeren cynischer of machtelozer zijn ingesteld dan volwassenen. Jongeren voelen zich zelfs iets minder machteloos dan oudere leeftijdsgroepen.

Wanneer we alle componenten van de nieuwe breuklijn op een rijtje bekijken, vinden we terug dat alle houdingen die kenmerkend zijn voor de rechterkant van de nieuwe breuklijn ook aanwezig zijn onder de Vlaamse jongeren. M.a.w. kunnen we stellen dat er sterke indicaties zijn die wijzen op het bestaan van de nieuwe maatschappelijke breuklijn. Alles bij elkaar genomen lijkt het er zelfs op dat de jeugd zich niet merkkelijk linkser of rechtser positioneert op de nieuwe breuklijn dan de volwassenen.

De laatste twee onderzochte elementen zijn 'zelfideologie' en 'toekomst/welbevinden'. Jongeren willen zich onderscheiden in de opbouw van hun identiteit. Originaliteit is hierbij het credo. Individuele vrijheid, eigen welbevinden en de drang naar verdere zelfontplooiing schijnen de kernelementen te zijn van de nieuwe moraal. Wat de toekomst betreft lijken jongeren deze redelijk positief tegemoet te zien. Op het vlak van welbevinden op de schoolbanken, krijgen we een beeld van relatieve tevredenheid over de schoolomgeving als geheel.